

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

Управление образования по г.Магас и г.Назрань

ГБОУ "СОШ № 19 г.Назрань"

РАССМОТРЕНО:

на заседании МО
руководитель ШМО

Чаккиева М.М.

Протокол № 1
от «30» августа 2022 г.

СОГЛАСОВАНО:

зам. директора по УВР

Картоева М.С.

Протокол № 1
от «30» августа 2022 г.

УТВЕРЖДЕНО:

директор ГБОУ
"СОШ № 19 г.Назрань"

Арчакова М.Х.

Приказ № 162-а
от «30» августа 2022 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык (Ингушский)»

для обучающихся 7-х классов

г.Назрань, 2022 г.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт докхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоагла тӀехье эдел долаш, гӀулакхаца, нахаца товш, Ӏимерза, ший моттиг дӀалаца ховш, Даьхе а, къам а, дезал а лоархӀаш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькъахьа къахьегаш, дийша, Ӏилман лардаш Ӏомаь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дегӀадоагла Ӏилма, техника, культура дегӀадарца. Царга хьежжа хила беза дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам чӀоагӀбаро дӀадех хьехархошкара дешархой теркам тӀабахийта дезар – дукхагла долча даькъе шоашка уйла йитар, Ӏилман лардаш тохкаш болх байтар, Ӏомадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт Ӏомабар, грамматика хар боккха лоархӀам болаш да дешархой кхетам дегӀабоалабара, хӀана аьлча, мотт Ӏомабарца кхетаю мета хозал, из бӀаьхий хилар, кхьча къамий мотт а дикагла кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта дӀахьехар хила деза уж кхетаргболаш, цӀенача, аттача меттала, Ӏомадаьчох ма хулла дукхагла дукхагла пайда эца йиш хургӀолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьаькъоастадеш, цунна теркам тӀабохийташ, грамматически бокьонаш вӀаши юсташ бе беза ший болх.

Наьна метта урокаш тӀа дешархоша гӀалгӀай метта грамматически лардаш Ӏомаю, къамаьл шаьрдара балхаш а ду.

ПхелагӀча классе доладу грамматически даьъа – морфологи Ӏомае, из болх дӀахьо ялхлагӀчеи ворхӀлагӀчеи классашка. Из раздел я къамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех Ӏомадаьр кӀоаргдеш, шердеш. Къамаьла доакьош Ӏомадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

БархӀлагӀча ийслагӀча классашка синтаксиси стилистики Ӏомаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беза предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика Ӏомаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард,чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздар бокьонаш; къамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложеной тайпаш, предложено маьженаш, предложеной чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малагӀа къамаьла даьъа да, иш.кх.дӀ.

ИйслагӀча классе чоалхане карара предложенеш Ӏомаеча хана дешархой кхетабе беза предложенешка керттераяри карараяри къоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам таьха могоаргдолаш.

Пунктуации Ӏомаеш дешархой теркам тӀабахийта беза предложено интонацена, оаз лаьгӀлуча ноагӀа йолча хана сецара хьарак доагӀаш хул. Цьхайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, хӀана аьлча, из теркаль ца йича, малагӀа хьарак оттаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увтгаду предложении кхоачалуча тӀадам, хаттара е айдар хьарак.

Синтаксис Ӏомаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика дӀакхетабе, хӀана аьлча, интонации хувцаро предложенона маӀан а сецара хьаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла доакьош Ӏомадара хьехархочо дӀакхетаде деза бераш цар синтаксически лоархӀамах.

Дешархой къамаьла культура лакхьари Ӏомадаьчун навькаш дегӀайоалаяри хила деза хӀара урока. Из болх дӀахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду Ӏомаь бокьонаш чӀоагӀье, орфографически а пунктуационни говзал чӀоагӀье, грамматически материал дикагла кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзадена кьамаьл шаьрдеш дешархой теркам тлабахийта беза хьехархочо сочиненеш, изложенеш язъяра, говзамеча текста тохкам бе йоабара.

Тайп-тайпарча дошлоргах пайда эца йомаде деза хьехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт бляхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, кьамаьл деча хана а йоазув деш а галаташ дергдоацаш. Хлара уроках, кердачох хоам беш, хьалха йомадаьр дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха йомадаьчунца бувзам а беш.

Хлара классе шу дладолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха йомадаьр кердаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзадена кьамаьл шаьрдара болх бизза длабахьа беза.

Галглай мотт хьехара глулакх доаггача тайпара хьехархочо длахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш йомабеча кхыча кьамий метай бокьонаш йовза атта хургда.

Галглай метта белха программ.

1) 6 класса грамматика белха программа оттаяьй федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкьарлен образване галглай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоеви и Р.А.Оздоеви редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахьата шераи 2 сахьата кйираи лярхла.

Авторски программа кьоастаяьй Галглайчен дешара министерства кьоабальярца.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хьехархочунца дешара тладулар оттаде, урока лярхламга хьежжа. Деша дешара лярхламашка хьежжа.

- Массанеца цхьана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабувцара план оттае ха. Планага хьежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- Зламигача тоабаца е шинне цхьана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар даяздар, лакхача говзала тлакхувш хилар хьаьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший лоламагла хьаалар, урока карах ца доалача хлама теркам бар, из тоадара болх бе лярхлам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хьехархочо хаттарашца новкьостал а деш. Деша кьайла маан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, влашкаоттае, юкьарадар а тародоацар а хьаоалаш.

-Дийшачун дакьа диста мукьама е илии дакьаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахьан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагла масалаш доаладе, даьржа дувзадена кьамаьл де.

- Галглай фаьлгаш кхоллара лярхлам ха, цар лу пайда, цар лярхлам ха.

- Поэзи а проза а шоайла кьоастае ха, литературни филман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навькаш хьаьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни тладулараш кхоачашдеш.

-Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а даязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцара къамаъл отгаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалог, тобах болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар члоагидеш, кхычарца къамаъл де хар.

- Темага хъежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл отгаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгIа ха, къовсама юкъе дакъа лаца.

-Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эзди дешашца къамаъл де.

- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хъахьокхар, къовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.

- Боккхийчарца къамаъл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеши дешаш кердадар, пайдабар леха.

-Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъар, проекта темага хъежжа, слайдашка хъежжа темах лаьца лоацца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкъера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, вIаши новкъостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малагIча этносаца лоархIаш ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаъл дар.

- Кхыйола культураш а, къамаш а долга ховш хилар, дикагIа довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракетараш хьаала хар (нохчий, татараш, Iарбий, сирийцаш, кх. дI. а).

-Юкъа а ца лелхаш, кхычунга ладувгIа ха, ший уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой вIаш къовсам балара бахьанаш ха.

- ЦIагIа а классе а книжкаш дешара тIакхувш хилар хъахьокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъар.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хъахьокхар, шийна эггара члоагIагIа безачар цIераш яха хар, безара бахьан а хьаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.

-Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкъера.

- Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

-Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай къамаьла юкъе доаладар.

-Эзделаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоажка оамалаш хьаювцаха, гIулакхаца дар доацар къоастаде ха.

- Дешаш а яз деш а нийса вагIараи бIаргий са толха ца дараи йоагIа бокьонаш ховш хила. КIаьдвалар дIадоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцIена хилара бокьонаш цIагIа а накъайоалаш лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо къаман гIулакхаи эзделай тIакхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал араха а.

Глалглай метто, эрсий метто санна, метта лилман дакъа а ший маланна а йоккха моттиг дlалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически малан да. Наьна метто юкъелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца лимерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале глалглай мотт лoмабара, цу метта йoазув де хара лалаьмате йoаккха терко е еза къаьстга ишколо. Хlанзарча зама бераша лалаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Цlагlа а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл клезига ду. Глалглай мотт бувчачар а къамаьла юкъе дукха эрсий дешаш леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Иштгача хьале тlехь тlайoагlача хана глалглай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латга декхар да глалглай метта дешари йoазуви дешархошта лoмадар, безам тlабахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. Клiра сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт лoмабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара дlахьехе. Цу тlа йoазув де глалглай метта хала а дац, хlана аьлча, глалглай абата тlа дукхагlадола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта лoмаде лoтlакхета алапаш да: л, аь, гl, кх, къ, кl, пl, тl, хь, хl, цl, чl, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам тlабахийта беза дешаш дlаоалаша яздеши йолча башхалонашта. Иштга боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хьаалара, хlана аьлча, бери яздеча хана ше харцахьа дош дlааларга хьежжа гlалаташ а деш яздергда. Из болх л классе денз ца хаддаш бе беза, йoазув нийса хургдолаш.

Календарно-тематически план
7-г1а класс, Грамматика

№	Чулоацам	Сахьат	Таьрахь		Ц1аг1ара болх	Керда дешаш
			П/х	Ф/х		
1	Наьна меттах лаьца	1	7.09		§65, упр. № 294	Алххашк я – скворец; б1аьринг я – лесной орех
	Кердадаккхар					
2	Ц1ердош	1	14.09		§67, упр. № 301	Масхам да – квас; гуришк – грош (уст.)
3	Белгалдош	1	21.09		§68, упр. № 304	Алинг да – мак; мук1арло я - признание
4	Хандош	1	28.09		§69, упр. № 307	Балкъазар я – крот; хьовлашк да – мать-и-маччеха
5	Таьрахьдош	1	5.10		§70, упр. № 310	Дошохьазилг да – канарейка; з1окар гали я - пеликан
6	Ц1ерметдош	1	12.10		§71, упр. № 314	Баппа да – одуванчик; кхоардам ба - позор
	Масдар		19.10			
7	Масдар хьахилар	1	2.11		§73, упр. № 323	Ц1улц1умоака – на пятый день вперед
8	Масдарий легар	1	9.11		§74, упр. 327	Вирб1арз я – мул; г1оттам ба - восстание
9	Масдарашца дацардош ца яздар бокъонаш	1	16.11		§72 - 75, упр. № 330	Дистб1арлелхарг я – попугай; б1аьстинг да - подснежник
10	Тохкама диктант.	1	23.11		Упр. № 332	Къоахк я – клен; йо1б1арг ба – анютины глазки
	Причасти		30.11			

11	Причасте лоарх1ами цун грамматически белгалонаши	1	7.12		§76, упр. № 334	Нач1ал я – талант; руни я – кролик; явча я - дождливо
12	Причасте ло1амеи ло1амзеи формаши цар хъахилари	1	14.12		§ 77, упр. № 339	Кер да – ястреб; зенгал да – купорос (медный)
13	Причастей легар	1	21.12		§ 78, упр. № 345	Мосар я – акха газа (серна); хьаг1 я – тур; говзанча ва – мастер, специалист, искусник
14	Причастей язъяра бокъонаш	1	28.12		§ 81, упр. № 355	Паькъарг ва – дег1а эсала саг; нал ба - кабан
15	Причастешца дацардош ца яздара бокъонаш	1	11.01		§ 82, упр. № 359	Къажкъайг я – сорока; миинг я – ольха; пард да - рысь
16	Причасте корчамах бола кхетам	1	18.01		§ 83, упр. № 362	Гойтам ба – показатель, показание; лининг да - сирень
17	Причастей сецара хъаракаш	1	25.01		§ 84, упр. № 364 (д1ахо)	Къахъайг я – сойка; къоракхокха ба - горлица
18	Тохкама диктант	1	1.02		§ 85, 5-6 причастена тохкам бе	Гажал ва – невежа; мистадарг да - барбарис
	Деепричасти					
19	Деепричасте лоарх1ами цун грамматически белгалонаш	1	8.02		§ 86, упр. № 369	Гурмали да - шелковый платок; лекъ я - перепелка
20	Деепричасти хъахилар	1	15.02		§ 87, упр. №373	Моажолг да – желтая ромашка; поацолг да - ромашка
21	Деепричастеш ханашцеи классашцеи хувцаялар	1	22.02		§ 88, упр. № 375	Ферх да – барс, леопард; хъармарг я - харцлер
22	Деепричастеи ло1амзача причастеи яхача хана формаш, цар къоастам	1	29.02		§ 89, упр. № 378	Йийхъдаьд лаьтта – удобрить почву

23	Деепричастей язъяра бокъонаш	1	7.03		§ 90, упр. № 382	Г1абаш я – кандалы, оковы; мецхилг да -стриж
24	Тохкама диктант	1	14.03		Упр. № 392	
	Куцдош		21.03			
25	Куцдеша лоарх1ами цун грамматически белгалонаши	1	4.04		§ 93, упр. № 398	Й1овхараш я – кашель, грипп, насморк; миккхал да -коршун
26	Куцдешай дистара лаг1аш	1	11.04		§ 95, упр. № 409	Г1алг1аскхе ва – казак; новц1олг да -соловей
27	Куцдешаши белгалдешаши форма цхъатарра йолаш хилар	1	18.04		§ 95, упр. № 413	Соалор, соалорг да – куница; къъара къу ва – вор-рецидивист
	Дешт1ехье		25.04			
28	Дешт1ехьенах бола юкъара кхетам	1	16.05		§ 99, упр. № 425	Поп я – чинара (бук); ч1агарк1алг да -ландыш
29	Дешт1ехьений лоарх1ами цар лелара башхалои	1	23.05		§ 100, упр. № 427	Истинг ба – г1алг1аша хьалха лелабаь к1увс; турс я -таволга
	Хоттаргаш		30.05			
30	Хоттаргах бола юкъара кхетам	1			§ 102, упр. № 439	Хъайба я – айва; шапша я – персик; цацхал я - бурундук
	Дакъилгаш					
31	Дакъилгах бола юкъара кхетам	1			§ 105, упр. № 453	Даш да – свинец; тушолкотам я – удод; тотакх я - дрофа
	Айдардош					
32-33	Айдардеша лоарх1ами къамаьла чу цун г1улакхи	2			§ 108, упр. № 465	Ондарг ва – подросток; овсара – изобильно; оачув да -квасцы
34	Тахкама диктант	1			1омадаър кердааккха	

